

Kontakten

PERSONALTIDNING FÖR LM ERICSSON MED DOTTERBOLAG

Nr 8 • Augusti 1976

Ur innehållet

Ledaren

Redaktionen har gjort en sammanställning av nya lagar och förordningar som trädde i kraft den 1 juli eller däromkring. Viktigast är kanske sänkningen av den allmänna pensionsåldern, möjligheterna till rörlig pensionsålder samt den permanenta lagen om styrelserepresentation för de anställda.

KONTAKTEN avser att kontinuerligt rapportera om intressantare lagar, förordningar, utredningar etc som behandlas i riksdag och departement.

Transvertex AB

Dotterbolaget TRX har fyllt 25 år. Om detta och företagets verksamhet står att läsa på sidan 3.

På samma sida berättas också om en stororder från oljelandet Saudiarabien samt om ett seminarium för driftchefer från elva länder.

Officiellt och pensionärer

Organisationsmeddelandet om Älvsjö kabelverks successiva nedläggning återfinns på sidan 4 liksom Nya patent och Utlandstjänst.

Där och på sidan 5 rapporterar vi om nya pensionärer, varav några med LME:s silverplakett.

Tackspalten är införd på sidan 5.

Landet runt

På sidan 8 berättas om en feriekurs i arbetslivskunskap hos LME i Karlskrona, om en vertikal kylanläggning i Piteå samt om kanotbygge i plast och en miljon snabbtelefoner (Ericom) i Oskarshamn.

Hur farlig är lödroken?

Arbetskyddsstyrelsens utredning om lödrokens hälsorisker är klar efter närmare två års arbete. Resultatet, som bl a inkluderar en undersökning vid LME:s fabrik i Örebro, redovisas på mittuppslaget av yrkeshygieniker Mats Johansson.

Han tar också upp cigarettroken som luftförorening och konstaterar följande:

”Koncentrerad cigarett-rök är avsevärt mera hälsovadlig än koncentrerad lödrok.”

I tabeller ges besked om bl a halter av olika ämnen i den koncentrerade lödroken och hur mycket av olika ämnen som LM-arna i Örebro andas in vid lödning.

Direktförbindning på Örebrofabriken.

KCM i fotboll ”större” än VM

Mångfaldige landslagsspelaren Bengt "Julle" Gustavsson delar ut priserna till fotbollsflickorna från LME/HF. "Julle" skakar här hand med Sonja Ericsson. Övriga agerande är från vänster Gunvor Andersson, Vivi Jakhund och lagledaren Hans "Ludde" Karlsson.

Det blev tre nya mästarlag vid KCM i fotboll i Norrköping. Fotbollen måste få nya regler. Den är i nuvarande form alltför otymplig att arrangera. Slutspelet i fotbolls-VM framstår tex som en liten turnering jämfört med vårt KCM, som har samlat 630 spelare!

KCM i fri idrott, som arrangerades av LME IK i Bollmora, gav en handfull nya rekord trots att flera elitidrottsmän saknades.

Dotterbolaget Rifa i Gränna anordnade sitt första KCM och det var i terränglöpning. I seniorklassen försvarade Kari Leppänen, Boråsfabriken, sin nästärta titel. Sidorna 10 och 11.

Jubileum i Visby och Östersund

Jubileumsaktiviteterna fortsätter landet runt.

Den 15 maj hade sälunda Visbyfabriken visning av lokaler och tillverkning för den gotländska allmänheten. Inte mindre än 2 500 människor passade på tillfället.

Den 23 maj avslutades firandet med en familjefest på Kneippbyn, där bl a Pippi Långstrumps Villa Villerkulla ligger. Omkring 1 000 människor deltog.

Hos LME i Östersund firade man LME:s 100 år lördagen den 12 juni på Jamtli, Östersunds Skansen.

Det blev en stor familjefest med bl a scenunderhållning av Janne "Loffe" Carlsson och Sune Mangs. Sidan 9.

LME lämnar Taktäckaren

Sista sidan.

Nya viktiga lagar

Ett antal nya lagar och reformer trädde i kraft den 1 juli eller däromkring. Viktigast av dessa kan kanske anses vara sänkningen av den allmänna pensionsåldern, möjligheterna till rörlig pensionsålder samt den permanenta lagen om styrelserepresentation för de anställda.

KONTAKTENS redaktion har gjort en sammanställning och en kortfattad beskrivning av dessa och andra allmänintressanta lagar och förordningar.

Pensionssystemet

Den allmänna pensionsåldern inom folkpensioneringen och ATP sänktes från 67 år till 65 år den 1 juli.

Ökade möjligheter till rörlig pensionsålder mellan 60 och 70 år infördes också den 1 juli:

- en helt ny försäkring för delpension i kombination med deltidsarbete
- förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension från folkpensionering och ATP
- förtidspension från folkpensionering och ATP

• Delpension

Som en nyhet i pensionssystemet infördes en försäkring för delpension vid övergång till deltidsarbete. Den ger helt nya möjligheter att trappa av arbetsinsatsen under de sista yrkesverksamma åren och på så sätt få en mjuk övergång från arbete till ålderspension.

Delpensionen kan tas ut mellan 60 och 65 års ålder. Den återstående arbetstiden ska motsvara i genomsnitt minst 17 timmar i veckan så att den medför rätt till sociala förmåner. Pensionsnivån blir 65 procent av det inkomstbortfall som uppstår vid övergången till deltidsarbete. Inkomsten vid övergång till delpension i förening med deltidsarbete kommer därigenom i vanliga inkomstlagen att motsvara mellan 85 och 90 procent av tidigare inkomst vid heltidsarbete. Delpensionen reducerar inte ålderspensionen från folkpensioneringen och ATP vid 65 års ålder. Delpensionen räknas som pensionsgrundande inkomst för ATP. Delpensionen värdesätts på samma sätt som folkpension och ATP.

En förutsättning för att kunna få delpension är att man kan få ett deltidsarbete och att man varit ute på arbetsmarknaden i en viss omfattning. Man ska ha arbetat under minst fem av de senaste tolv månaderna. Man måste också under minst tio år från 45 års ålder ha haft pensionsgrundande inkomst av anställning för ATP.

• Förtida och uppskjutet uttag

Förtida uttag av ålderspension från folkpensioneringen och ATP ska kunna ske från 60 års ålder och avse hela eller halva pensionen. Uttaget av hel eller halv ålderspension kan också skjutas upp till mellan 65 och 70 års ålder. Man kan återkalla förtida eller uppskjutet uttag eller ändra från helt till halvt uttag när man så önskar.

Förtida uttag innebär en bestående reduktion av pensionen med 0,5 procent för varje månad som pension utgår före 65 års ålder. Vid uppskjutet uttag sker en bestående uppräknings med 0,6 procent för varje månad som pension inte tas ut mellan 65 och 70 års ålder. ATP ska kunna tjänas in för förvärsarbete samtidigt med förtida uttag av halv ålderspension.

• Förtidspension

Den som av medicinska eller arbetsmarknadsmässiga skäl inte kan arbeta fram till den allmänna pensionsåldern vid 65 år ska liksom nu kunna få förtidspension från folkpensioneringen och ATP. Förtidspensionen ska efter individuell prövning kunna ges mellan 60 och 65 års

ålder. Pensionsnivån är densamma som för ålderspension från folkpensioneringen och ATP vid 65 års ålder.

Styrelserepresentation

Lagen om styrelserepresentation för de anställda i företagen utvidgades den 1 juli och är nu permanent. Rätt ges till styrelserepresentation för de anställda i företag från 25 anställda och uppåt. De anställda får utse 2 ordinarie styrelserepresentanter och 2 suppleanter. (Om den ägarvalda styrelsen bara har en ledamot får de anställda utse en ordinarie och en suppleant).

Den nya lagen ger också de anställda rätt till koncernstyrelserepresentation, närvaro- och yttranderätt för suppleant, samt rätt att ingå i styrelsens arbetsutskott.

Allmänintressanta lagar

- Hela vinsten vid aktieförsäljning beskattas liksom hittills om försäljningen sker efter mindre än två års innehav. Vid senare försäljning beskattas 40 procent av vinsten. Avtrappningen av skatteplikten under tredje till femte året och beskattning enligt schablon (10 procent av försäljningspriset) vid försäljning efter fem år upphör således. För att underlätta vinstberäkningen för aktier som innehafts längre tid införs en särskild schablonregel, som innebär att anskaffningskostnaden i vissa fall får beräknas till belopp som motsvarar halva försäljningspriset. Vid övergången till de nya reglerna får ingångsvärdet på äldre aktier bestämmas till viss andel av aktiens värde vid utgången av år 1975. Liksom hittills får ett schablonavdrag på 500 kr göras från vinster som uppkommit vid försäljning av äldre aktier.

De nya reglerna tillämpas på försäljningar senast under mars 1976.

- Pensionstillskott ges till pensionärer som saknar ATP eller har låg ATP. De kommer efter hand att höjas från 21 procent till 45 procent av basbeloppet. För förtidspensionärer fördubblas pensionstillskotten.
- Vårdbidraget höjs till föräldrar med handikappat barn och blir 14 500 kr maximalt om året.
- Fler får rätt till bosättningslån och länens maximibelopp höjs från 7 000 kr till 10 000 kr.
- Starthjälp till den som måste flytta för att få arbete har höjts till 3 000 kr för familjeförsörjare och 1 500 för övriga.
- Kvalifikationstiden för att få svenskt medborgarskap har sänkts från 7 till 5 år för utomnordiska och från 3 till 2 år för nordiska medborgare.
- För dem som genomgår en grundläggande utbildning för vuxna har införts ett nytt stöd. Timersättning ges dem som förlorar arbetsinkomst, ersättning från arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd. Ersättningen är 18 kr per timme för 25 timmars undervisning. För hemarbetande är ersättningen 8 kr per timme.
- Försöksverksamheten med informationsutbyte mellan företag och samhälle permanentas. Företag med mer än 50 anställda får vidgad uppgiftsskyldighet gentemot samhällets organ i fråga om sysselsättning, utbyggnad, nedläggning, förflyttning etc. Vidare ska kommunerna och länsstyrelserna mer än nu informera företagen om sin planering. Genom detta kan ett effektivt informationssystem byggas upp som underlag för en förbättrad planering för kommuner, länsstyrelser och företag.

ELL-Man

Vilken är farligast — löd-röken eller cigarett-röken?

kontakten

Nr 8 • Augusti 1976

Ärgång 37

Redaktion

Jan-E Israelsson tel: 93674

Bert "Bend" Ekstrand
tel: 92048

Göran Hannerz tel: 93546

Bo Seijmer tel: 92133
(Vid externa samtal — sätt 71
före ovanstående nummer)

Ansvarig utgivare

Nils Tengberg

Redaktionsråd

Catharina Ingre tel:

(71)94520

Lennart Stranneborn tel:

(71)92605

Matz Classon tel: (71)92704

Lars Wiklund tel: (71)92611

Redaktionsombud

BORÅS:

Georg Skoog

GRÖNDAL:

Hjördis Westberg

HUDIKSVALL:

Ulf Mickelsson

INGELSTA:

Karl-Ulrik Nilsson

KARLSKRONA:

Barbro Westermark

KARLSTAD:

Thomas Sigfridson

KATRINEHOLM:

Göran Lindberg

KRISTIANSTAD:

Göran Magnusson

OSKARSHAMN:

Lars-Erik Enarsson

SÖDERHAMN:

Lars Johansson

VISBY:

Bo Andersson

ÖREBRO:

Nils Brewitz

ÖSTERSUND:

Lars Sjöbom

MÖLNDAL:

Lars-Olov Larsson

PITEÅ:

Jarl Sundkvist

LMS, BOLLMORA:

Thord Andersson

AB RIFA, BROMMA:

Erik Heidebäck

SKV, SUNDBYBERG:

Sven Mindus

KV, ÄLVSJÖ:

Hans Nordengren

SRA, STOCKHOLM:

Hans Larsson

TCN, NYKÖPING:

Hans Segnestam

Adress

KONTAKTEN

Box 32073

126 11 Stockholm

Tryckeri AB Allehanda
Trelleborg

90-miljonerorder från Saudiarabien Leverans från Sverige

All utrustning ska tillverkas i Sverige för en i dagarna erhållen beställning till Saudiarabien på cirka 90 miljoner kronor.

Leveransen gäller telefonstationsutrustning för utbyggnad av det nationella långdistansnätet, en utökning av landets tre internationella telefonstationer och en komplettering av lokalstationerna.

Utbyggnaden av det befintliga nationella långdistansnätet innebär mer än en fördubbling av den nuvarande kapaciteten. Det nyutvecklade ARF 13, som är ett datorstyrt telefonsystem för koordinatväljare, kommer att höja telekommunikationerna till en tidsenlig nivå.

Sten Henschen, som har hand om säljarbetet på Saudiarabien, berättar för KONTAKTEN om LME:s åtaganden i det rika oljelandet:

— Vi kom in på den saudiarabiska marknaden 1964 och har sedan dess sålt och installerat nära 200 000 telefonlinjer. Det här var LME:s sjätte order. Och, vilket är glädjande för sysselsättningen vid våra fabriker, allt har

levererats från Sverige.

— Överhuvudtaget har de oljeproducerande länderna alltmer börjat intressera sig för telefonområdet, när man söker investeringsobjekt, säger Sten Henschen vidare. Oman är ett utsökt exempel.

De tre internationella telefonstationerna ligger i Riad (huvudstaden), Jeddah och i Dammam. Därtill finns nio transitstationer samt 32 lokalstationer i det 2,15 miljoner km² stora landet, som har en befolkning ungefär som Sveriges, dvs ca 8 miljoner. Vårt lands yta är betydligt mindre, endast något över 411 400 km².

LME är alltså väl etablerad i Saudiarabien, men det innebär inte att vi saknar konkurrenter, säger Sten Henschen. Landets telekommunikationsministerium har, jämsides med LME, haft att granska offerter från Japan, Amerika, England, Tyskland samt Holland.

Det var för övrigt stort pressuppbåd, när kontraktet skrevs på i Riad. Saudiarabiens TV hade bl a ett fem minuter långt program om händelsen.

Den nyligen utnämnde platschefen i Saudiarabien Nasif Khalidi och sektionschefen Henrik Johansson (X/OnC) signerade för LME.

Driftschefer på seminarium

Ett seminarium i "Operation and Maintenance of a Telecommunication Area", det första i sitt slag arrangerat av LM Ericsson, har hållits i Stockholm under tiden 17/5—16/6 1976.

Antalet deltagare var 18 huvudsakligen från Mellan- och Sydamerika, Mellanöstern samt Sydostasien. Seminariet hölls på engelska. Antalet länder som representerats var elva och deltagarna tillhörde 14 olika administrationer.

Seminariet arrangerades av avdelning X/I (installation) med Alf Julin som kursledare och riktade sig främst till driftschefer (Operational Managers) och motsvarande.

Utbildningen, som omfattat både tekniska, trafikala

och administrativa problem, har delvis bedrivits som seminarieövningar.

Studiebesök vid olika administrationer, danska JTAS samt svenska televerket, har ingått, liksom presentation av olika tekniska nyheter som ANA 30, AXE, ARE, OMC m fl.

Nuvarande och framtida centraliseringstendenser inom underhållet har bl a presenterats och utbildningsproblematiken, speciellt vid introducerandet av ny teknik, utbildningspaket, utläringsteknik etc har också ägnats stor uppmärksamhet.

Intresset från deltagarna var stort och seminariet fick ett mycket positivt mottagande. När ytterligare seminarier av denna typ och omfattning kommer att anordnas är ännu ej bestämt, men utan tvekan föreligger ett stort behov av utbildning och information inom det här ämnesområdet.

"LM-dotter" fyller 25 år

I skuggan av moderbolagets jubileum har dotterbolaget AB TRANSVERTEK (TRX), som arbetar med avancerade krypteringsutrustningar, fyllt 25 år.

Detta firades med en personallunch och en sammankomst med mat, dryck och dans i bolagets nya lokaler inom Fittja industriområde, ett par mil sydväst om Stockholm. Dessutom ingick i högtidlighållandet en middag för bolagets svenska kunder.

Från personallunchen tisdagen den 18 maj: överst ses från vänster VD Christian Trahn, två av Transvertek grundare William Jonsson och Vigo Lindstein (tidigare VD) samt bolagets styrelseordförande Christian Jacobaeus (avgick som teknisk direktör hos LM Ericsson den sista juni); underst intas bl a rostbiff och räkoctail av från vänster Ulf Sahlin, Gösta Andersson, Åke Andersson, Karl Milton Johansson och Kurt Andersson.

AB TRANSVERTEK förvärvades av LM Ericsson under 1969. Det är alltså en mycket ung del inom koncernen. Bolagets produkter utgörs av krypteringsutrustningar, dvs apparater som förvränger eller förvandlar tal eller text till otydbara ljud eller meningslösa bokstavsgrupper.

TRX levererar bl a en hel del krypteringsutrustning för det svenska totalförsvaret. Hemmamarknaden är dock ganska begränsad. Det är på utlandsmarknaderna de stora och flesta affärerna görs.

Bolaget har visserligen egen tillverkning, men satsar framförallt på utveckling och konstruktion med efterföljande montering och slutprov. Underleverantörerna är därför många.

De nya lokalerna i Fittja omfattar ett 15-tal rum och personalstyrkan uppgår till cirka 30 människor, därav tio inom verkstaden.

Lunchen, som hölls i de nya lokalerna, ägde rum tisdagen den 18 maj och personalfesten på följande fredagskväll.

Fyra grundare

TRANSVERTEK grundades av fyra herrar: William Jonsson och Vigo Lindstein, som deltog i lunchen, samt Per-Erik Ahlman och Bengt Florin. De två sistnämnda kunde inte vara med på grund av sjukdom resp tjänsteresa.

Christian Jacobaeus (fd teknisk direktör hos LME) är TRX styrelseordförande och

han och Vigo Lindstein talade historik och harangerade jubilarerna.

VD i bolaget Christian Trahn omtalar, att fjolårsresultatet blev överraskande gott inte minst med tanke på läggkonjunkturen som drabbat många länder inom bolagets marknadsområden. Årets resultat ser hyggligt ut med bl a en stabiliserad ordergång.

— Vi, liksom koncernen i övrigt, har förberett oss för den elektroniska tekniken och för nya kommunikationsformer. Kryptering av telex och data blir alltmera intressant. Här finns en hel del information av känslig natur som behöver skyddas mot oönskad insyn, säger VD Christian Trahn.

Bend

officiellt**Nya patent**

under tiden 19 mars—17 juni 1976 (förteckningen anger uppfinnarens namn och tjänsteställe samt uppfinningens titel).

Sparrendahl G E W, VH36/Uek — Anordning för omvandling av en analog insignal till en PCM-utsignal innefattande en Δ M-kodare.

Bylund PG, TN/T/Sfb, Lyberg B, TN/T/Sfd — Anordning för mätning av små frekvensdifferenser.

Andersson N Å M, tid BO/G/Aka, **Jönsson R B G**, tid BO/G/Aka — Förfarande för framställning av en elektretmikrofon med ett noggrant bestämt luftgap.

Legerius B E, TCN — Sätt och fästdon för att fästa en installationsdosa i en vägg.

Baumbach T O, HF/Dlp — Don för att fästa en eldosa i en skivvägg.

Bergman R G, HF/Dhk, Eriksson E E, TN/X/T — Anordning för att förhindra driftsavbrott i samband med manuella åtgärder vid ett databehandlingsystem.

Ghisler W, TN/X/Tue — Sätt att överlagra ett långsamt informationsflöde på ett snabbt informationsflöde.

Eidsmo A, TN/T/Sd, Löfmark B G, TN/T/KbC — Minnesenhet för pilotmotagaren i ett bärfrekvenssystem.

Hjortendal R G, ÄL/EUA/Kkf, Olsson J K A, ÄL/EUA/KC — Relämatris, i synnerhet tungrelämatris, för flerstegs väljarorgan i elektroniskt styrda telefonväxlar.

Hasselbohm S S S, tid GF/N, **Penton W R E, GF/Nrr, Waldau G A, GF/NrrC** — Upphållningsanordning.

Björklund S S, SKV/FN/mv, Davidsson T L, SKV/FN/V, Karlsson S B I, SKV/FN/mv, Moberg J V, SKV/FN/vC — Sätt att av en elektrisk ledning linda en flerlagrig kabelring.

Lundberg K B H, SRA/RR — Förfarande för att i ett radiokommunikations-system övervaka ett antal radiokanaler.

Jaki I, TN/T/Kbh — Kompenseringskrets.

Hansson H O, SKV — Förfarande vid elektroplätning med nickel av elektriska ledare av aluminium.

Utlandstjänst

Manfred Buchmayer påbörjade kontraktsanställning i Venezuela den 15 maj som

chef för "publika stationer".

Ragnar Hansen har återvänt till Sverige från Brasilien till avdelning X/Hk.

Olov Lindström tjänstgör sedan den 14 juni vid avdelning Dpu. Lindström har tidigare haft kontraktsanställning i Brasilien.

Birgitta Carlsson påbörjade tjänst som sekreterare i Algeriet den 14 juni.

Sune Larsson har avslutat tjänstgöringen i Oman och är sedan den 28 juni knuten till avdelning T/Fmt.

Per Uddén tjänstgör sedan den 21 juni vid avdelning Dfo efter avslutad kontrakts-tjänst i Egypten.

Tomas Julin tjänstgör i Saudiarabien sedan den 18 juli som försäljnings- och installationsingenjör.

Reinar Larsson är sedan den 21 juni anställd vid avdelning X/H efter avslutad kontraktsperiod i Mexiko.

Åke Samuelsson har avslutat arbetet i Brasilien och övergått till tjänstgöring i Sverige.

Jan Löfberg påbörjade tjänstgöring som försäljningschef i Västtyskland den 1 juli.

Olof Eriksson tjänstgör vid avdelning MI/Bz efter avslutad kontrakts-tjänst i Mexiko.

Olof Lenneman avslutade kontraktet i Tyskland och är sedan den 1 juli knuten till avdelning Dfe.

Gunilla Lundqvist påbörjade tjänstgöring som sekreterare i Mexiko den 7 juli.

Michael Baumgardt är sedan den 1 juli knuten till avdelning X/Hy efter avslutad kontraktsperiod i Mexiko.

Lars-Ivan Alsiö tjänstgör vid avdelning X/H efter avslutad tjänstgöring i Brasilien.

Åke Pettersson slutade vid LME den 2 juli. Han har tidigare varit anställd på kontrakt i Argentina.

Alvaro Cifuentes tjänstgör som bolagschef vid Telefons Ericsson i Mexiko sedan den 15 maj.

X/I-PERSONAL

Bengt Andersson har flyttat från Indonesien till England för att efterträda Göte Åkerman, som återvänder till Sverige.

Åke Larsson är åter i Sverige efter avslutad uppdrag på Haiti.

Werner Tretthahn och Jimmy Andersson har avslutat sina uppdrag i El Salvador.

Jan Tedenholt har lämnat Venezuela efter avslutad uppdrag.

Bengt-Göran Axell flyttar efter semestern från Tunisien till Haiti.

Hjalmar Salmert har avslutat uppdraget i Brasilien.

Uno Persson och Jörgen Hülphers har återvänt till Sverige efter avslutad uppdrag i Mexiko.

Per Åke Lindell påbörjar nytt kontrakt i Tunisien, liksom Gösta Rosén i Egypten och Kjell Sundberg i Zambia.

Lars-Erik Lundin flyttar från Venezuela och Guatemala till Algeriet.

Stig Rosberg flyttar från Mexiko till Venezuela som installationschef efter Reine Skatt, som återvänder till Sverige.

Bo Zachrisson flyttar under pågående kontrakt från Brasilien till Venezuela.

Kabelproduktionen i Älvsjö upphör

Så här såg det organisationsmeddelande ut från VD Björn Lundvall som uppsattes på anslagstavlor den 10 juni 1976:

"Telekabeldivisionens (KV) verksamhet har under de senaste åren påverkats av en minskande efterfrågan på telefonkabel från den svenska marknaden. Möjligheter att i längden kompensera denna minskning genom en betydande export synes icke föreligga. De utredningar som gjorts och som diskuterats med berörda personalorganisationer inom KV har visat, att man icke kan vänta någon förändring i detta läge.

Volymnedgången måste mötas med en omstrukturering av tillverkningen genom koncentration av produktionsanläggningarna, kombinerad med en ökad rationalisering av verksamheten. Resultatet av utredningar som gjorts visar, att den eftersträlvade rationaliseringen och lönsamheten för KV kan uppnås genom en koncentration av tillverkningen till fabriker i Hudiksvall och Piteå samt genom ett samgående mellan Sieverts Kabelverk (SKV) och KV i avsikt att på ett bättre sätt utnyttja befintliga resurser gemensamt. I omstruktureringen ingår, att kabelproduktionen i Älvsjö successivt upphör. I stället medger moderbolagets elektronikverksamhet, som övertar lokalerna i Älvsjö, andra sysselsättningsmöjligheter. Ytterligare omplaceringsmöjligheter erbjudes även på andra håll inom LME i Stockholm. Information härom har lämnats tidigare.

Frågan om ett samgående mellan SKV och KV har behandlats av LMEs och SKVs styrelser. Beslut har fattats, att SKV skall förvärva KV från moderbolaget för att utnyttja de rationaliseringseffekter ett sådant samgående kan ge.

De praktiska och organisatoriska frågor som uppstår med anledning av samgåendet kommer att behandlas i samverkan mellan SKV/KV och berörda personalorganisationer.

Det är avsikten att samgåendet skall resultera i en enhetlig, slagkraftig och effektiv kabelverksamhet."

Aktieägarföreningens stämma

Preliminär tid för LME-anställdas aktieägarförenings föreningsstämma 1976 är 14 oktober. Kallelse utfärdas senare. Medlem som önskar viss fråga behandlad på stämman skall meddela styrelsen denna senast 14 september.

i pension

Här omnämns anställda med minst 25 års anställning inom koncernen.

Maj 1976

7/5 Materialman **Rudolf Lindström**, LME/HF/Vt 39. Anställd: 1920. Silver: 1970.

603100
Rudolf Lindström

En av de verkliga veteranerna på huvudfabriken. På jobbet mest känd under smeknamnet "Limpan" rätt och slätt. Han började på LME-verkstan som 14-åring. I yngre dar jobbade han med borrning och reläjustering. Under senare år var han materialman för hela slanten. Infödd stockholmare. Fotbollspelare i AIK:s juniorlag och Stures A-lag. "Limpan" är inbiten traventusiast och har tillbringat en stor del av sin fritid på Sollvalla. Hans hästkänedom har också resulterat i några vinster då och då, bl a en V 5:a. Han fick LME:s silverplakett för 50 års tjänst i juli 1970.

Juni 1976

1/6 Herr **Fritz Andersson**, LME/HF/Vek. Anställd: 1926. Silver: 1976.

Fritz Andersson

Han började sin långa anställningstid som vaktmästare på LME:s huvudkontor. År 1930 kom han till ekonomiavdelningen där han arbetade med bokföring fram till 1936, då han övergick till att behandla leverantörsfakturer. Senare sysslade han även med kalkyleringsfrågor. 1953 bytte han avdelning och kom över till huvudfabriken ekonomisektion, där han arbetade fram till pensioneringen. Där tjänstgjorde han inom förkalkyleringsgruppen.

1/6 Fru **Harriet Ahlin**, LME/HF/X/Cfr. Anställd: 1944. Guld: 1975. Kvarstår i tjänst.

1/6 Förman **Henning Eriksson**, LME/HF/Vt 37. Anställd: 1939. Guld: 1972.

Henning Eriksson

Kom först som justerare och provare till huvudfabriken avdelning för leveransprovning. 1955 utnämndes han till förman på Vt 37. Som förman ansvarade han för såväl manuell- som robotprovning av reläsatser för automatiska telefonstationer.

1/6 Kontakmitare **Anna Jorandi**, LME/HF/Vt 17. Anställd: 1948. Brons: 1972.

Majken Nilsson

1/6 Fröken **Majken Nilsson**, LME/HF/Ved. Anställd: 1939. Guld: 1972.

Arbetade först som monteringsbiträde på huvudfabriken avdelning för relä-hopsättning. Hon blev skrivbiträde på verkstan 1943, innan hon 1947 övergick till huvudfabriken ekonomisektion. Där tjänstgjorde hon inom gruppen för driftsekonomi fram till pensioneringen.

1/6 Fru **Margit Nyberg**, LME/HF/X/Ips. Anställd: 1939. Guld: 1972.

Hon började på ekonomiavdelningen på LME-kontoret vid Döbelnsgatan i Stockholm. Sysslade bl a med uträkning och utbetalning av löner för verkstadspersonalen. Kom till dåvarande dotterbolaget ERMI 1945 där hon förestod avlöningskontor och kassa. Från 1966 och fram till pensioneringen återfanns hon på stationsmontaget där hon också hade ansvaret för kassan.

1/6 Tekn lic **Vilhelm Petersson**, LME/T/K. Anställd: 1929. Guld: 1969.

Vilhelm Petersson

Han var en av pionjerna inom bolagets transmissions-tekniska verksamhet. Arbeta-

de till en början på Svenska Radiobolagets laboratorium. Några år senare övergick han till LM Ericssons transmissionsavdelning. Där arbetade han redan från början med filterberäkning för att senare verka som konstruktör för flera av bolagets viktigaste bärfrekvenssystem. Hans licentiatavhandling utgjorde ett viktigt bidrag till LME:s filterkunnande. Sedan 1951 hade han som sektionschef ledningen av komponentverksamheten vid Transmissionsdivisionen.

1/6 Herr Sture Sundquist, LME/HF/X/Akr. Anställd: 1943. Guld: 1974.

Hela sin LME-tid ägnade han de komponenter, som utgör hörnstenar i bolagets telefonsystem, nämligen telefonreläerna. De första åren sysslade han med tillverkning av dessa produkter vid huvudfabriken. Under de senaste 15 åren medverkade han vid den utveckling och provning av dessa reläer som sker fortlöpande vid laboratoriet för elektromekaniska komponenter. Hobbies: Musik bl a spelade han med i LM-orkestern under mer än 20 år.

1/6 Fru Britta Östbrink, LME/VH/Fmp. Anställd: 1946. Brons: 1971.

1/7 Förman Thorsten Bystedt, LME/X/Ixf. Anställd: 1941. Guld: 1972.

Thorsten Bystedt

Började på telefonstationen i Skellefteå och kom senare som montör till stationsmontagen i Stockholm. I slutet av 40-talet kom han över från stationer till växlar, främst speciella selektoranläggningar för SJ i bl a Krylbo, Storvik, Boden och Eskilstuna. I mitten av 50-talet tjänstgjorde han tre år i Etiopien och i början av 60-talet fanns han i Egypten. Blev förman 1963.

Juli 1976

1/7 Herr Börje Clarin, BT/Vks. Anställd: 1945. Guld: 1975.

Börje Clarin

Tjänstgjorde de första åren på dotterbolaget Svenska Elektronrör. Arbetet om-

fattade bl a tillverkning av mätarutrustningar, mätningar på magnetroner och klystroner. Ägnade sig senare mest åt starkströmssidan av utrustningarna. Behöll sina arbetsuppgifter då Svenska Elektronrör slogs samman med Rifa, liksom efter överförandet av hans arbetsgrupp till LME:s Bollmorafabrik.

1/7 Uppsättare Börje Gelius, LME/TV/Vt 743. Anställd: 1947. Brons: 1972.

1/7 Herr Alfons Haljasmäe, LME/HF/Vt 60. Anställd: 1949. Brons: 1974.

1/7 Fru Vera Lind, ÄL/KV/Vra. Anställd: 1947. Brons: 1972.

1/7 Ingenjör Sture Marchall, LME/GF/Nrr. Anställd: 1926. Guld: 1967.

Sture Marchall

Tjänstgjorde först i nära 16 år på LME-verkstanen som bänkarbetare och elektriker. Lämnade sedan bolaget men återkom efter några år och då till verkstadens kontrollavdelning. År 1955 började han på Nätavdelningen där han fram till pensioneringen arbetade som konstruktör och kontrollingenjör.

1/7 Uppsättare Einar Stråling, LME/GV/Vt 566. Anställd: 1929. Guld: 1970.

Jobbade med backelitgjutning på "gamla" LME och kom 1941 till HF/Vt 19. Till Gröndalsfabriken kom han 1947 där han bl a arbetade som kontrollant i fräsmaskinerna och uppsättare i bormaskinerna. Hobbies: Fiske och matlagning.

1/7 Fru Ingrid Adén, LME/TV/Vk. Anställd: 1943. Guld: 1973.

Ingrid Adén

Efter en kort tid på en av huvudfabrikens kontrollgrupper överfördes hon till transmissionsverkstadens provrum. Sysslade med provning av komponenter, elektronrör och detaljer. Senare även med provning av elektronikapparater för bärfrekvensutrustningar. Sedan 1947 arbetade hon som kontorist på TV:s kontrollavdelning.

Augusti 1976

1/8 Herr Efraim Danielsson, LME/V/Prl. Anställd: 1926. Silver: 1976.

Efraim Danielsson

Han inledde sin långa LME-bana den åttonde juli 1926 som monterare på en av de mekaniska verkstadsavdelningarna. 1933 kom han över till den avdelning som sysslade med tillverkning av elmätare. När denna produktion överfördes till dåvarande dotterbolaget Ermis följde Efraim med dit. Han utnämndes till förman för mätaravdelningen 1946. Vid Ermis flyttning till Karlskrona 1961 återkom han till LME/HF som förman för montering av reläsats. Sommaren 1964 övergick han till verkstadsplaneringen, där han tjänstgjorde som leveransbevakare fram till 1966. De sista 10 åren arbetade han företrädesvis som lineplanerare för reläsatsförbindning.

1/8 Verkmästare Evert Ericsson, LME/TV/Vt 740. Anställd: 1946. Brons: 1971. Kvarstår i tjänst.

1/8 Herr Börje Hultin, LME/HF/Vt 39. Anställd: 1926. Silver: 1976.

Börje Hultin

Kom som ung grabb till gamla avdelning 19 och arbetade med förarbeten till reläerna. Pappan var då verkmästare på avdelning 09, som senare bytte beteckning till Vt 39. Börje bodde på den tiden i Stocksund och cyklade till LME-jobbet. Så småningom blev han reläjusterare och var bl a med och byggde OL 501-reläerna, även kallade "ryska reläerna". Under årens lopp har han varit skyddsombud på Vt 22 och Vt 39. Sedan länge är han aktiv medlem av en religiös församling, där han är en framträdande kör-sångare. Närmare bestämt bas. Andra intressen: Brödbakning, matlagning och utlandsresor.

1/8 Fru Asta Lind, LME/HF/Ci. Anställd: 1947. Brons: 1972. Kvarstår i tjänst.

1/8 Fru Elsa Nilsson, LME/HF/Vp. Anställd: 1939. Guld: 1972.

Elsa Nilsson

603114

Började som maskinarbetare vid huvudfabriken. 1947 blev hon skrivbiträde och 1948 kom hon till verkstadsplaneringen. Där arbetade hon fram till pensioneringen. Bl a med detaljkartotek.

1/8 Fru Maja Nyman, LME/TN/Ekr. Anställd: 1941. Guld: 1974.

Maja Nyman

Under åren 1941-1955 arbetade hon som kontorist inom HF:s verkstadsorganisation. Fr o m 1955 och fram till pensioneringen var hon verksam inom Ekonomiavdelningen. Hon handlade där bl a personreskontran med därtill hörande kravverksamhet samt med bokslutsarbete.

1/8 El-provare Edvin Petersson, LME/GV/Vt 569. Anställd: 1948. Brons: 1973.

1/8 Ingenjör Roland Sjöberg, LME/HF/V/Bu. Anställd: 1935. Guld: 1971.

Roland Sjöberg

På senare år var han mest känd som chef eller "rektor" för LM Ericssons lärlingsskola. Han började på HF:s avdelning för finmekanik och experimentarbete. 1939 övergick han till den produktionstekniska avdelningen och tjänstgjorde bl a som konstruktör på sektionen för verktygskonstruktion. Mellan 1947 och 1953 sysslade han med arbetsstudier, beredningsfrågor och personalanställning. 1953 blev han ansvarig för mekanikerutbildningen vid lärlingsskolan och 1971 blev han chef för skolan. En befatning som han innehade fram till pensioneringen.

1/8 Fru Märta Sjöblom, LME/HF/X/Cfe. Anställd: 1946. Brons: 1971. Kvarstår i tjänst.

1/8 Herr Karl Sundberg, LME/HF/V/Pda. Anställd: 1939. Guld: 1973.

Karl Sundberg

Kom till en början till en av HF:s mekaniska avdelningar men överfördes snart till bolagets dåvarande avdelning för tillverkning av krigsmateriel.

1947 utnämndes han till förman på lindningsavdelningen. Till fabriken i Karlskrona flyttade han i mitten av 1948 där han var med och startade lindnings- och kontrollverksamheten. Han var sedan förman för kontrollfunktionen i Karlskrona fram till 1954, då han stationerades i Brasilien vid dotterbolaget Ericsson do Brasil. Där var han med om att starta apparat- och fingerski- vetillverkningen samt att sätta upp kontrollverksamhet och snickeri. På senhösten 1957 återkom han till Karlskrona där han var förman på kontrollavdelningen och lindningsavdelningen.

1974 flyttade han tillbaka till Stockholm och huvudfabriken och tjänstgjorde på verkstadens planeringsavdelning fram till pensioneringen.

.. för födelsedags-hyllning

Norrman Edvard, LMS/RÖ/As
Hamilton Kenneth, Dput
Fredman Lennart, KB/OmC
Strindlund Eric, SxC

.. för annan vänlighet

Adén Ingrid*, TN/Pvk
Liljemark Edvin*, HF/Vt 66
Östbrink Brita*, VH/Fmp
Sjöberg Roland*, LME/Lärlingsskolan
Sundberg Karl*, V/Pda
Nilsson Gunnar*, V/Pda
Nilsson Elsa*, V/Pds
Eriksson Henning*, HF/Vt 37
Glimmark Thage*, GF/NopC
Hultin Börje*, HF/Vt 39

* 1 pension

.. för vänligt deltagande

vid min makas, Christina Hedberg, TN/Ply, bortgång
Ernst Hedberg

Vilken är farligast — lödrök eller cigarettrök?

Företagshälsovården vid LME har under årens lopp följt forskningsrörelsen på området, men har inte kunnat finna något som talar för en kvarstående hälsorisk. Man har också gjort medicinska undersökningar, exempelvis undersökt halten bly i blodet. Tabell 1 ger resultaten från några av dessa undersökningar. Om blyhalten i blodet överstiger 50 µg/100 ml blod ska enligt föreskrifter från Arbetarskyddsstyrelsen utredas vad som är anledning till blyupptaget och vilka förebyggande åtgärder som erfordras. Yrkesmedicinska kliniken i Lund, som gjort undersökningarna i Blekinge, framhåller att först över 20 µg/100 blod finns det anledning att allvarligt misstänka yrkesbetingad exposition (upptag av bly i kroppen orsakad av arbetsförhållanden).

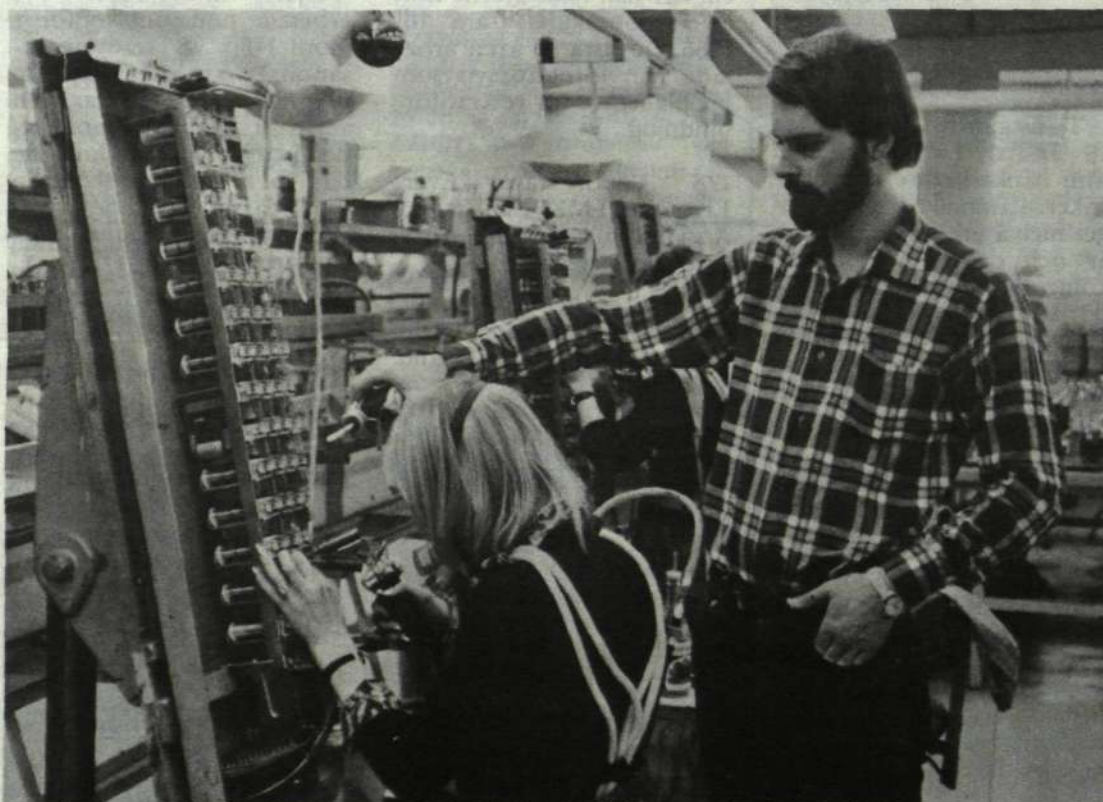
Den koncentrerade lödröken, den som man ser stiga upp från lödstället, skulle inte vara särskilt nyttig om man andades in den hela dagen. Det gör man nu inte, ingen människa skulle stå ut med att andas in rökslingan någon längre tid. Ögonen skulle tåras, man skulle hosta etc. Värdena i lödröken ligger över de hygieniska gränsvärdena som Arbetarskyddsstyrelsen fastslagit. (Se tabell 2.)

Arbetarskyddsstyrelsen fastslår i en kommentar att den koncentrerade lödröken är en hälsovådlig gasblandning. Den intressanta frågan är emellertid hur mycket av lödröken man andas in, dvs. hur stor dos av de vådliga ämnena man får. För att utreda detta gjorde man i februari -75 en undersökning vid Örebrofabriken.

Att ta prov på lödrök är i och för sig inte svårt, men att ta prov som motsvarar det man andas in är betydligt besvärligare, ty vad rökslingan innehåller är en sak, men hur mycket av den man får i sig är en annan. Man måste därför göra provtagningen så nära näsan som möjligt. Det blev därför mycket slangar och filter som de utvalda lödoperatörerna fick

När man inom bolaget övergick till att löda oskalad tråd — direktförbindning — upplevde många en ökad irritation i ögon och slemhinnor. Man frågade sig om plasten kunde ha någon inverkan och beslöt att låta Arbetarskyddsstyrelsen utreda riskerna. Arbetarskyddsstyrelsen är vår högsta myndighet i arbetarskyddsfrågor och under denna lyder bl. a. Yrkesinspektionen.

Efter närmare två års arbete vid Arbetarskyddsstyrelsen kom deras rapport i slutet av november förra året. Vad säger då denna rapport — hur farlig är lödröken?

Jan Rudling från Arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmedicinska avdelningen, tekniska sektionen gör här en undersökning av halten av en viss gas i luften, i detta fall koloxid.

bära på ett obekvämt och hindrande sätt. Det gick emellertid utan alltför stora bekymmer.

Vad visade undersökningen i Örebro? Hur mycket av röken andas vi in? Tabell 3 ger svaret: mellan 100 och 1000 gånger mindre än vad som finns i den koncentrerade röken. I något fall mer, exempelvis kolmonoxid. I rökslingan är halten ca 100 ppm (1 ppm = 1 del koloxid på 1000 000 delar luft) medan vi andas in 0–5 ppm i genomsnitt under dagen. Det hygieniska gränsvärdet är 35 ppm. Som jämförelse kan nämnas att i cigarettrök är halten kolmonoxid 42 000 ppm.

Formaldehyd tillhör de ämnen som gör att lödrök är slemhinneirriterande, att det

svider i ögon, näsa och hals. Här finner vi en skillnad mellan konventionell förbindning och direktförbindning. Det bildas drygt dubbelt så mycket formaldehyd vid direktförbindningen jämfört med den konventionella. I rökslingan finns ca 5 ppm (jämför med cigarettrök 30 ppm) medan man under dagen inandas 0.01–0.04 ppm. Enligt amerikanska rekommendationer bör man hålla sig under 0.1 ppm för att obehag inte ska uppstå. Vi ligger mellan hälften och tiondelen av detta värde, ändå upplever vi besvär. Varför då?

Förklaringen är enkel. De värden som redovisas är medelvärden under flera timmar. Man måste tyvärr göra så för att man behöver samla

tillräckligt med prov för att kunna göra en riktig kemisk analys. Under denna tidsperiod varierar koncentrationen vid näsan betydligt, ibland får man rök in i näsan och då är halterna höga och man irriteras, resten av tiden kommer mycket lite rök och då har man självklart inget obehag.

Men när det gäller att bedöma hälsoriskerna är det ofta medelvärdena som är intressanta. Därför anger man vanligtvis de hygieniska gränsvärdena som medelvärden under en arbetsdag (8 tim). Det finns dock undantag. Formaldehyd är ett sådant undantag. Där finns ett övre värde på 2 ppm som inte bör överskridas under en 15-minutersperiod.

Prov under rökfri vecka

När Arbetarskyddsstyrelsens personal kom till Örebrofabriken var det första de gjorde att be om en rökfri vecka. En hel del ämnen som finns i lödrök finns nämligen också i tobaksrök. Dessutom visade en grov beräkning att den bildade cigarettröken i den undersökta lokalen var av ungefär lika stor omfattning som den bildade lödröken.

Om hälften av den bildade röken i arbetslokalen är cigarettrök kan det vara av intresse att jämföra denna och lödröken. Vid ett hälsorådsmöte i Stockholm hösten -75 föreläste Arne Stråby från Arbetarskyddsstyrelsen om cigarettrök som luftförorening. Han visade bl. a. vad den koncentrerade cigarettröken innehåller, (se tabell 4). Om vi jämför denna tabell med tabell 2 så ser vi att cigarettrök är flerfaldigt mera hälsovådlig än lödrök.

Är det farligt att löda som vi gör idag? Enligt Arbetarskyddsstyrelsen är det inte farligt för hälsan. Man har gjort en omfattande undersökning och har här haft fria händer. Men fortfarande återstår att röken är irriterande. Vad gör vi åt det problemet? Det är i koncernföretagsnämnden som lödröksproblematiken diskuteras, helt naturligt, vi har ju lödning på de flesta håll inom koncernen, och koncernföretagsnämnden har också uppdragit åt den produktionstekniska avdelningen att försöka finna en lösning på problemet.

Cigarettrök som luftförorening

Det kan vara motiverat att i det här sammanhanget ta upp cigarettrök som luftförorening. Av de lokalirriterande gaser, som ingår i tobaksrök, är kvävedioxid och akrolein viktigast. Dessa har icke kunnat påvisas i lödröken i Arbetarskyddsstyrelsens undersökning. En tillräckligt stor dos av kvävedioxid ger efter några timmar en skada på lungvävna-

den och i värsta fall en vätskefylld av lungblåsorna, kallad lungödem. Lungor som förut varit säte för infektioner eller som har dålig cirkulation på grund av hjärtfel är särskilt känsliga för kvävedioxid. Akrolein angriper flimmerhåren i luftrören och minskar deras förmåga att transportera slem. När slemtransporten minskar, stannar andra i rökens ingående ämnen kvar längre i lungorna och tiden för deras skadliga verkan förlängs.

Cigaretttrök innehåller nikotin. Det är ett nervgift, som påverkar det centrala nervsystemet (hjärnan), omkopplingsstationerna för flertalet nerver och nervändslut i s.k. parasympatiska och sympatiska nervers målorgan liksom binjurarna. Bl.a. stimuleras binjurarna att frisätta adrenalin, ett av kroppens viktigaste stresshormoner. Den mängd nikotin som finns i ett par cigaretter (50 mg) är tillräckligt stor för att döda en vuxen människa. När man röker följer ungefär 20 procent av nikotinet med i rökens, men endast en del av detta tas upp av kroppen.

Radioaktiva ämnen i cigarettrök

Cigaretttrök innehåller cancerframkallande ämnen. Arbetarskyddsstyrelsen har icke visat att lödröken innehåller några sådana ämnen. Ett av cigarettrökens cancerogena ämnen är benspyren.

Detta ämne bildas vid förbränning och är en vanlig luftförorening. Arne Stråby visade att genomsnittligt i amerikanska städer är halten benspyren i luft 0.007 µg/m³ medan man i rökiga lokaler (teaterfoajé, bingo, litet kontorsrum med rökare) uppmätt 0.2—0.8 µg/m³. Hygieniskt gränsvärde saknas, men man har i USA och Sverige diskuterat 0.1 µg/m³.

I dessa kärnkraftsdebattens tider bör man väl också nämna att man funnit radioaktiva ämnen i cigarettrök. Från mätningar på polonium-210 kan man beräkna att rökare utsätts för storleksordningen 20 rad över en 25-årsperiod för vissa delar av luftrörsepitet. Man har funnit ökad lungcancerfrekvens vid så låga doser på lungexposition som 15 rad.

En annan grupp av cancerogena ämnen, som diskuteras mycket idag, är nitrosaminer. Dessa kan bildas av aminer (finns bl.a. i fisk och ost) och nitrit/nitrat (finns bl.a. i kött, grönsaker och dricksvatten). Nitrosaminer kan bl.a. bildas i magens sura miljö och katalyseras bl.a. av tiocyanat. Cigaretttrök innehåller såväl kväveoxider som aminer och dessutom cyanväte, som av ett enzym i munhålan kan omvandlas till tiocyanat. Dessutom innehåller cigarettrök ett flertal olika nitrosaminer.

Vad betyder cigarettrökning för den som själv inte

röker? Här är det svårt att ge några generella siffror eftersom risken beror av en rad faktorer såsom rummets volym, rummets ventilation, antal rökta cigaretter, tobakssort, luftfuktighet, expositionstid, icke-rökarens känslighet m.m. De studier som gjorts är därför svåra att sammanfatta. Mest undersökningar har gjorts på kolmonoxid. Kolmonoxid är en mycket giftig gas. Dess giftverkan beror på att hemoglobinet i de röda blodkropparna drar till sig kolmonoxid 200—300 gånger lättare än vad de drar till sig syre. Hemoglobinet förmåga att transportera syre från lungorna minskar då och därmed sjunker tillförseln av syre till kroppens olika organ och vävnader (syrebrist).

Koncentrerad rök från cigarett innehåller 42 000 ppm och från lödning 100 ppm kolmonoxid. Lödröken gav i Örebro en genomsnittlig inandningshalt av 0—5 ppm. Ett generellt värde på ett rums rökbelastning är omöjligt att sätta, men man anser att 0.1 cigarett per m², tim är ett rimligt antagande. Tabell 5 ger några exempel på kolmonoxidhalter. Vill man ha en minnesbild kan man säga att i ett rökigt konferensrum (ca 10 cigaretter) har uppmätts 4—9 ppm CO.

Det som besvärar mest vid rökning är inte de bildade gaserna utan de bildade rökpartiklarna. I rökiga miljöer har man uppmätt partikelhalter på 2 till 4.5 mg/m³. Svenska forskare har visat att övergång i upplevelse från "acceptabelt" till "obehagligt" sker för icke-rökare vid ca 4.7 mg/m³ och för rökare vid 9 mg/m³ (9 mg/m³ är den gräns då ögonirritation uppstår). Man har härav dragit slutsatsen att nödvändig ventilation för att undvika ögonirritation är 12 m³ luft/tim, rökt cigarett och för att undvika luktobehag 50 m³ luft/tim, rökt cigarett. Detta innebär att ventilationen bör projekteras för min. 80 m³/tim, person.

Vi har här sett på två luftföroreningar inom LME: lödrök och cigarettrök. Koncentrerad cigarettrök är avsevärt mera hälsovadlig än koncentrerad lödrök. Att man är mera angelägen att lödröksexpositionen ska åtgärdas än cigarettröksexpositionen är i och för sig inte att förundra sig över. Det finns studier som visar att människan accepterar 1000 gånger större risk om den är frivillig (t.ex. cigarettrök) än om den är ofrivillig (t.ex. lödrök). Det är förstäligt, men knappast logiskt eller föruftigt. Om vi nu talar om hälsa och luftföroreningar, låt oss då tala om lödrök och cigarettrök, låt oss försöka eliminera både lödrök och cigarettrök. Låt oss hjälpas åt.

Text: Mats Johansson

Tabell 1. Analys av bly i blod på lödoperatörer

Fabrik	Datum	Antal operatörer	µg bly/100 ml blod	
			intervall	median
Norrköping (IN)	Maj -70	11	6—23	10
Stockholm (HF/V)	Juni -70	5	14—21	18
Blekinge (KA, OM, RY)	Nov -74	35	5—19	9
Söderhamn (SÖ)	Jan -76	15	10—23	12
Vedeby (VE)	Nov -74	5	3—14	9

Tabell 2. Halter av olika ämnen i den koncentrerade lödröken

Ämne	Hygieniskt gränsvärde	Konventionell förbindning	Direktförbindning
Bly	0.1 mg/m ³	0.2 mg/m ³	D:o
Abietinsyra	saknas ¹⁾	900 mg/m ³	D:o
Halogenider	—	Ej detekterbara	D:o
Kolväten, lågkokande	—	10 ppm	D:o
Kolmonoxid	35 ppm	100 ppm	D:o
Aldehyder, totalhalt	—	12—15 ppm	20 ppm
Formaldehyd	2 ppm ²⁾	2 ppm	5 ppm

1) bör vara mindre än 5 mg/m³
2) takvärde, dvs bör ej överskridas

Tabell 3. Hur mycket av olika ämnen vi andas in (resultat från mätningar vid Örebrofabriken)

Ämne	Halt i inandningsluft, medelvärde	Hygieniskt gränsvärde
Aerosoler, totalt	0.5—1 mg/m ³	5 mg/m ³
Bly	0.5—1 µg/m ³	100 µg/m ³
Abietinsyra	0.5—1 mg/m ³	— ¹⁾
Formaldehyd	0.01—0.04 ppm	0.1 ppm
Kolmonoxid	0—5 ppm	35 ppm
Alkaliska gaser	0.5—2 ppm	— ²⁾

1) bör vara mindre än 5 mg/m³
2) rekommenderas mindre än 3 ppm

Tabell 4. Vad cigarettrök innehåller

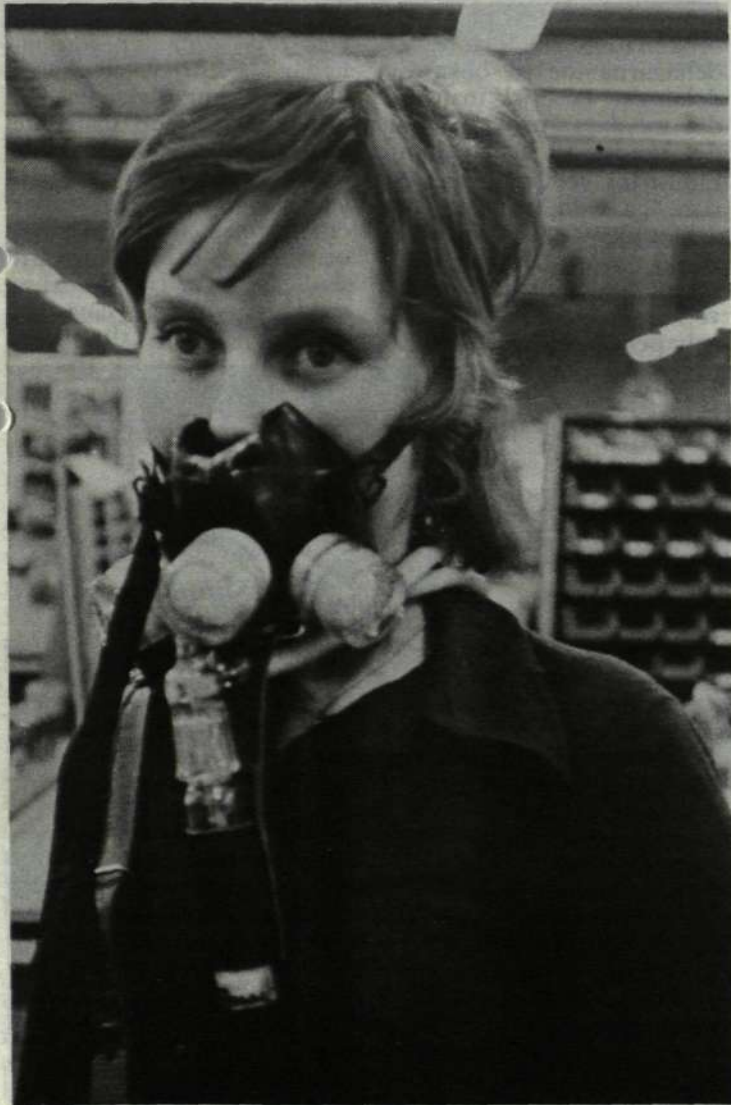
Ämne	Koncentration i cigarettrök (ppm)	Hygieniskt gränsvärde i Sverige (ppm)
Koloxid	42 000	35
Koldioxid	92 000	5 000
Mättade kolväten	87 000	300 ¹⁾
Omättade kolväten	31 000	1 000 ²⁾
Formaldehyd	30	2 T
Acetaldehyd	3 200	50
Akrolein	150	0.1
Metanol	700	200
Aceton	1 100	500
Metyletylketon	500	150
Ammoniak	300	25
Kvävedioxid	250	5 T
Metylnitrit	200	—
Svavelväte	40	10
Cyanväte	1 600	10
Metylklorid	1 200	100 ²⁾

1) Värdet gäller för industribensin och är inte satt efter de lättare kolväten som troligen dominerar i cigarettrök
2) Amerikanskt gränsvärde (svenskt gränsvärde saknas här)
T = takvärde; får inte överskridas

Tabell 5.

Rumsvolym	Belastning g cig/m ² , tim	Ventilation m ³ /person, tim	ppm kolmonoxid
58 m ³	2.6 ¹⁾	23	10
170 m ³	0.3	33	5
145 m ³	0.2+0.8 ²⁾	20	7
101 m ³	0.4+0.7 ²⁾	15	9

1) 1 cig = 1 g   2) cigarr

Så här såg den ansiktsmask ut som flickorna i Örebro använde vid provtagningen. Den är försedd med tre luftfilter samt en tvättflaska som tar upp föroreningar i luften och fördelar dem i fina bubblor.

LANDET RUNT

Smått och gott från våra lokalombud landet runt

Piteå

Ombud: Jarl Sundkvist

Ny kylning av ledare spar golvyta

Vid Piteåfabriken har fem nya linjer för plastisolering av kopparledare till telefonkabel installerats. Linjerna är av helt ny typ.

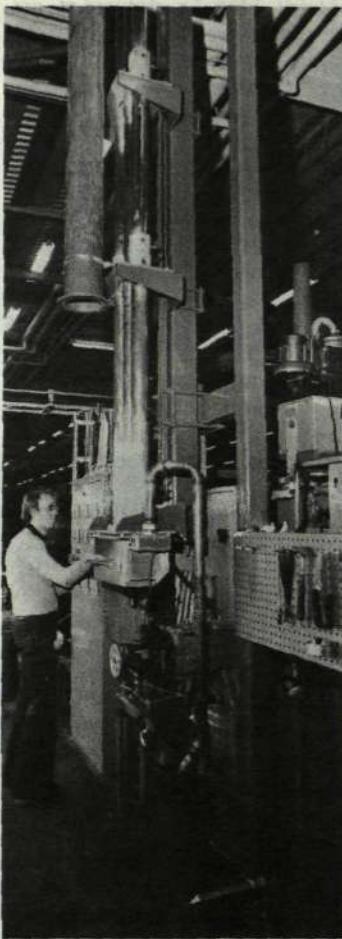
Den hittills använda och mest vanliga metoden för kylning av ledare efter påläggning av isolering är att låta ledaren löpa i en horisontell vattenränna vars

längd, trots att ledaren löper i slingor, uppgår till 10-12 meter, vilket gör att linjerna tar stor plats.

De nu installerade linjerna är försedda med rättupstående (vertikala) kylningsrör i vilket ledaren löper och blir kyld med en luft-vattenblandning. Vattnet sönderdelas med tryckluft och luften tvingas expandera varvid luften och därmed vattnets temperatur kommer mycket nära noll-punkten. Detta gör att man i motsats till horisontalmetoden kan använda ett slutet vattensystem utan kyltorn eller kylbassäng. Vattenförbrukningen blir härigenom mycket låg. Istället blir luftförbrukningen större.

En avgörande fördel med vertikalkylning är den stora besparingen av golvyta. Rören uppåt har en längd av 5-6 meter och ryms alltså under taket och totalgolvytan för en vertikal isoleringslinje är omkring 30 procent av golvytan för en horisontal isoleringslinje.

Till sist bör väl nämnas att med nuvarande takhöjd i Piteåfabriken blir hastigheten i vertikallinjer något lägre än i horisontallinjer. Med längre kylrör skulle man dock komma till samma eller högre hastighet, men då måste man gå en bit utanför taket.

Alf Karlsson vid en av de fem nya linjerna för plastisolering av kopparledare till telefonkabel vid Piteåfabriken. Linjerna som är av helt ny typ har kylrör som löper i vertikal riktning. Rörrens längd är omkring 5-6 meter.

Karlskrona

Ombud: Barbro Westermark

Skolpersonal gör arbetsstudier

LME i Karlskrona är bland de få företag i Sverige som utvalts för att delta i den försöksverksamhet som bedrivs av Skolöverstyrelsen (SÖ) och arbetsmarknadens parter för att försöka överbrygga klyftan mellan skolan och arbetslivet. En feriekurs i arbetslivskunskap har anordnats vid LME:s Karlskronafabrik, vars huvudsyfte var att utveckla en metodik för kontakten skola-arbetsliv. Lärrhögskolan i Umeå ansvarade för kursen inför SÖ och arbetsmarknadens parter.

Kursen vände sig till all skolpersonal, så den grupp på åtta personer som under en vecka tid studerade arbetslivet inom LME bestod av tre lärare, en syo-konsulent, en vaktmästare, en kanslist, en studierektor och en kurator.

Kursprogrammet har utarbetats i samråd mellan skolan och företaget och som arrangör för intensivstudierna på företaget stod personalavdelningen.

Efter en introduktion av vad som skulle hända under veckan och presentation av företaget och dess personalorganisationer placerades deltagarna ute på olika avdelningar. Där fick man under tre dagar prova på hur det kändes att arbeta inom industrins verkstadssida. Vidare gavs information om arbetsmiljö och arbetarskydd. Personalorganisationerna redogjorde för sin verksamhet och för företagets personella resurser och

personalpolitik redogjorde personalchefen vid Karlskronafabriken. I anslutning till detta anordnades en panel-diskussion med anföranden av SIF, SALF, Metall och CF.

Det som ägnades det största intresset under dessa dagar var arbetsmiljön med alla olika aspekter som kan läggas däri. De områden som diskuterades livligast var lönefrågor, arbetsförhållanden, fackföreningarnas roll och samrådskommittéernas arbete.

Utan att generalisera kan sägas att deltagarna som inte upplevt insidan av en industri i någon större omfattning hade en klart nyanserad bild av industrin efter kursens genomgång. Man upptäckte att det var en hel del intressanta arbetsuppgifter som bjöds en industriarbetare och att tjänsterna inom industrin liksom överallt annars i arbetslivet var av varierande svårighetsgrad. Dessutom rädde fin stämning och god kamratskap inom avdelningarna.

Från deltagarnas sida var man överens om att den här tiden hade varit väldigt nyttig och man trodde sig bestämt vara mer förberedda för att kunna hjälpa och vägleda eleverna vid deras yrkesval. Förutom att det hade varit en positiv personlig upplevelse, hoppades man att man tillgodogjort sig kunskaper och insikter av värde för undervisningen. Man var övertygade om att det här var en riktig väg att gå för att öka samarbetet mellan skolans och arbetslivets representanter. Möjligheten att låta elever delta i liknande intensivkurser på arbetsplatsen stod man inte främmande för. Det skulle bidra till att eleverna själva engagerar sig i och skapar ett intresse för arbetslivsorientering och på så sätt skulle de vara bättre förberedda när det är dags för dem att gå ut i arbetslivet.

Oskarshamn

Ombud: Lars-Erik Enarsson

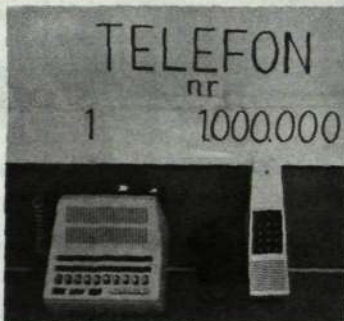
En miljon snabbtelefoner

Oskarshamnsfabriken har levererat sin miljonte snabbtelefon till LM Ericsson Telemateriel AB (LMS).

Det var AB Gylling & Co som 1964 startade tillverkning av snabbtelefoner av märket Centrum och Sinus i Oskarshamn. Denna tillverkning fortsatte även efter det LME övertagit fabriken i februari 1967. Då utökades sortimentet med LME:s snabbtelefon Dirivox.

Beroende på konjunktursvängningarna har tillverkningen av snabbtelefoni växlat i omfattning de senaste åren. Omkring 1970 låg produktionen vid omkring 1000 apparater per dag för att ett par år senare vara något lägre. I samband med lanseringen av den nya snabbtelefonen Ericom 1973 sköt tillverkningen åter fart och med denna apparat har försäljningsframgångarna ökat kraftigt.

Produktionen av Ericom sker i sk flödesgrupp som sammanhålls av en lagbas. De i produktionen deltagande avgör själva fördelningen av gruppens arbetsuppgifter under förutsättning att de av

företaget ställde minikraven uppfylles. Även om graden av mekanisering ökat, är tillverkningen fortfarande till största delen manuell. Genom den långa erfarenhet fabriken har av denna tillverkning, har en skicklig stab av medarbetare skapats.

Snabbtelefoni har naturligtvis drabbats av den rådande lågkonjunkturen men inte i så hög grad som vissa andra fabrikers produkter och detta har bidragit till att hålla sysselsättningen uppe.

Det finns goda förhoppningar att LME snabbtelefoner ska stå sig i konkurrensen och göra det möjligt för fabriken att tillverka nästa miljon apparater på betydligt kortare tid än de tolv år den första miljonen tog.

Lönande hobbyarbete

Sjösportsintresserad personal vid Oskarshamnsfabriken har under våren förenat nytta med nöje och byggt inte mindre än 24 långfärdskanoter (canadensare) i plast.

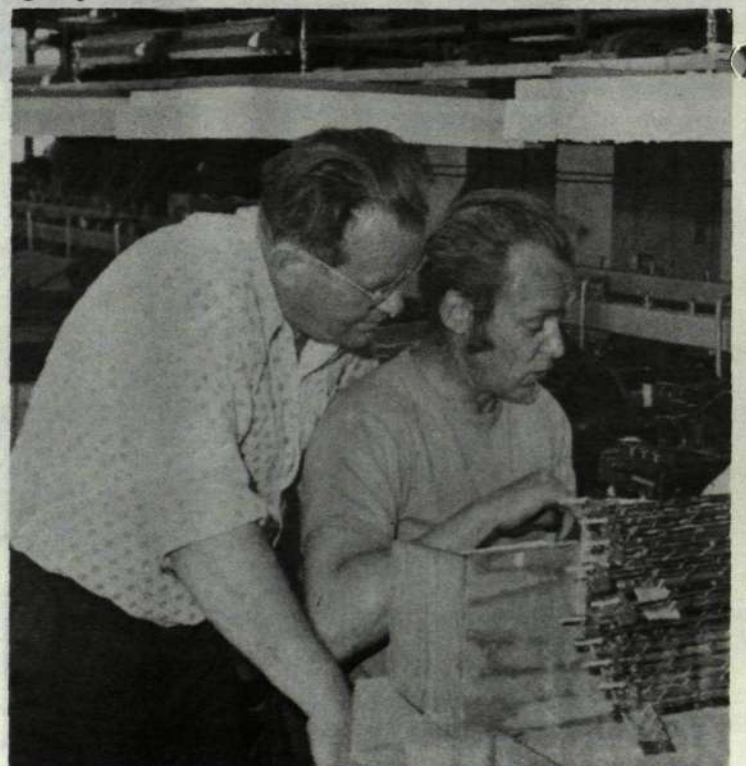
De tre initiativtagarna till verksamheten var Anders Andersson (Vp), Bengt-Åke

Uddén (Vba) och Mats-Åke Ingvarsson (Vt 271). Företaget ställde lokaler till förfogande. Under cirka 200 timmar byggde de tre entusiasterna en kanotform i glasfiber. I denna form har sedan den ena kanoten efter den andra färdigställt. Genom bl. a. gemensamt inköp av material har kostnaden för en fullt färdig kanot (med måtten 520x85 cm) stannat vid omkring 650 kronor. Af-färspriset för en motsvarande kanot är omkring 2.200 kronor.

Det har tagit ungefär 30 timmar att göra en kanot. Man har arbetat i 3-mannalag som kontinuerligt fyllts på med en ny man när någon fått sin kanot färdig. På så sätt har den nye fått lära sig jobbet av sina mer erfarna kamrater. Två flickor har deltagit i kanotbyggandet varav en har byggt kanoten åt sin 13-årige son.

Några miljöproblem i samband med plastbearbetningen har inte förekommit eftersom lokalen haft fläktar och man dessutom använt filtermasker. Tyvärr har företaget inte längre tillgång till de lokaler som använts, men kan en ny lokal anskaffas, kommer säkerligen verksamheten att fortsätta eftersom intresset för fortsatt byggande är stort hos personalen.

Kanotbyggandet har medfört andra aktiviteter. Bl. a. gjordes en veckolång semesterpaddling i det småländska sjösystemet med 5-7 kanoter.

Hugo Svensson (stående), yrkeslärare i elteknik, får här av Berndt Franesson (Vt 62) lära sig hur man justerar koordinatväjlare.

Familjefesten vid Villa Villerkulla

Jubileumsaktiviteterna vid Visbyfabriken började, precis som vid alla andra fabriker, med utdelningen av guld- och silverjetonger den 5 maj. Sammanlagt delades det ut 933 silverjetonger och 283 guldjetonger. Den ende vid Visbyfabriken som fick stora guldjetongen var Tore Stengård som började sin LME-bana den 20 februari 1939.

Sven-Bernard Nilsson har just fått Thomas Nilsson på fall i tävlingen "Herre på stång".

Upphopplade telefoner med en lånad telefonväxel gillades av de yngre LM-arna.

Stångstötning är en sport för stora starka karlar. Det gäller att ta i för kung och fosterland för att få iväg stängen. Veklingar gör sig ej besvär i denna sport.

Lördagen den 15 maj hade man stor visning av Visbyfabriken för den gotländska allmänheten. De flesta av tillverkningens olika steg var igång och omkring 120 LM-are arbetade denna dag för att kunna visa produktionen. Inte mindre än 2500 personer passade på att se anläggningen. Bland alla aktiviteter ute på verkstadsgolvet sågs Musikskolans blåsorkester som varvade sitt program med uppvisning av de duktiga flickorna som leder pausgymnastiken. I motionshallen hade man gjort iordning en utställning och dessutom visades de två jubileumsfilmerna "Linking people together" och "Ett talande sekel". Efter en promenad på omkring en och en halv kilometer genom verkstadslokaler bjöds alla gäster på kaffe.

Jubileumsmiddagarna för de anställda intogs på anrika Snäckgårdsbadens restaurang. För att alla skulle få plats måste man ta fem kvällar i anspråk med omkring 300 personer varje kväll. Det äts och det dansades till Nya Nilos orkester samtidigt som

man kunde beundra den underbara solnedgången över havet.

Jubileumsfirandet avslutades den 23 maj med en familjefest på Kneippbyn, känd bl. a. för Pippi Långstrumps Villa Villerkulla.

Omkring 1000 personer deltog i festligheterna och fick bl. a. vara med om gutnisk mångkamp bestående av stångstötning, herre på stång, sparke bleistre samt längdkastning med varpa. Åtta personer deltog i denna kämpalek som i många fall kräver hårda tag av sina utövare. Segrare och förste in-tecknare i ett vandringspris blev Sven-Bernhard Nilsson (Vt 486). På andra plats kom Lars Lawergren (Vt 492) och trea blev Ulf Broberg (Vt 492).

Kjell Wigren, känd från TV 2:s Nygammalt, höll i trådarna för det underhållningsprogram som sedan följde. Kjell hade hjälp av Gutebälgen och lokala för-mågor. För barnen fanns det fiskdamm och rusridning och till alla barns förtjusning var Villa Villerkulla öppet.

Janne "Loffe" Carlsson vände upp och ner på LM-arna

Lördagen den 12 juni var det dags för de anställda vid Östersundsfabriken att ta del av företagets 100-årsjubileum. Det blev en stor familjefest på Jamtli, Östersunds Skansen.

Sammanlagt 1.600 inträdesbiljetter hade delats ut och dessa gällde även för kaffe, bröd, korv och glass.

Dagen började med en fotbollsmatch mellan fackklubbarna och företagsledningen. Det var en match mer på skoj än allvar. Matchen slutade 2-1 till facket. Muttranden om köpta domslut hördes från företagsledningen.

Matchen började normalt. Det stod elva spelare på ömse sidor om mittlinjen. Men i och med att domaren blåste till spel, var det slut med det normala. Efter första halvlek var ställningen fortfarande 0-0. Företagsledningen hade visserligen fått in ett och annat mål, men på en målvakt av "storlek mindre" skjuter man inga höjdbollar och företaget fick alltså finna sig i att målen bortdömdes. Facket som då, trots resultatet, låg i underläge, lovade att komma igen. Man hade ett hemligt vapen som nog skulle ge resultat, sa man.

En bit in på andra halvlek

hände det. Hela facklaget sittstreckade. Detta var alltså Torsten "Metallgutten" Bengtssons hemliga vapen. Konflikten löstes efter förhandlingar med företagsledningen och domaren. Facket fick sin begärda frispark. Men trots frispark och straffar ville det inte bli något mål för facket. Ställningen var 1-1 efter mål av Åke "Läget" Nilsson och en snabb reducering av företagets Lars "Dribblern" Sjöblom. Tillfället kom emellertid strax före full tid. Företagets målvakt, Bertil "Sället" Backman, fick till synes ryckningar i fotsulorna och "måste" förbindas av de båda sjukvårdarna Magnus "Lyset" Rehn och Bill "Skyddet" Gustavsson. Lätt skadad och med ombundna ben fick "Sället" vakta målet. När så Åke "Läget" Nilsson klippte till bollen var "Sället" chanslös. Slutresultat: 2-1 till facket. Företagsledningen har pla-

ner på att kräva revansch vid nästa jubileum.

Efter denna ytterst "spännande" fotbollsmatch vandrade man över till Jamtli där det bjöds på mängder av aktiviteter, som t ex gåbingo, minigolf, ponnyridning, fiskdamm och massor av ballonger.

För scenunderhållningen svarade Janne "Loffe" Carlsson, Sune Mangs och Ingvar Johanssons trio. Janne Carlsson drog historier och ledde barnlekar samt framförde en egenhändigt komponerad hyllningskantat till jubilarerna.

Slutligen lottades det ut en del vinster på entrébiljetten. 1:a pris på vuxenbiljetten var en resa med flyg till Stockholm för två personer. Borgny Hedblom heter den lycklige vinnaren. Andra pris, en middag för två på Stadshotellet, vanns av Svea Jonsson och tredje pris, ett bokverk, gick till Elsa Wennström.

På barnbiljetten vann Katarina och Klas Persson ett presentkort på 500 kronor i en leksaksaffär.

Janne "Loffe" Carlsson vände verkligen upp och ner både med barnen och spexade i största allmänhet. Behöver det på publiken och de medverkande. Han drog historier, lekte sägas att Loffe blev mycket populär bland LM-arna?

Det var en mycket spännande och rolig fotbollsmatch som ibland men det fanns funktionärer som kunde svalka av spelades mellan facket och företaget. Visst gick det hett till spelarna. Slutresultatet blev 2-1 till facket.

KCM i fotboll

Tre nya mästarlag

Det blev tre nya mästarlag då årets koncernmästerskap i fotboll avgjordes i Norrköping den 19—20 juni. På herrsidan blev Karlskrona segrare i 11-mannaturneringen och Kabeldon från Alingsås vann 7-mannaklassen. Damfinalen togs hem av LME/HF från Stockholm. I denna jätteturnering avverkades sammanlagt 86 matcher på de två spel-dagarna, 630 spelare var i farten och 62 lag ställde upp. Mastodontspelen arrangerades av IK Spetsen från NG.

11-mannaspelet

I "stora" herrturneringen mötte 18 lag upp och det var fjolårsfinalisterna Kristianstad och Karlskrona, som nu åter möttes i finalen. Kristianstads väg till finalen såg ut så här: Ingelsta 2—1, Borås 7—0, Oskarshamn 5—0 och SRA/Stockholm 2—0. Karlskrona hade det jobbigare och drabbades dessutom av ett nederlag: SRA/Kumla 1—0, Rifa/Stockholm 7—0, Möln dal 3—0 och LME/HF 0—1.

Finalen mellan fjolårsmästarna från Kristianstad och Karlskrona blev en synnerligen segsliten historia. Blekingarna inledde bäst och skapade en hel del farliga situationer, men i mitten av andra halvleken kom "di blå" från Skåne starkt. Då räddades Karlskrona bara tack vare storspel av skicklige målvakten Carlo Emilsson.

Vid full tid var ställningen oavgjord 0—0. Förlängningen verkade inte heller ge något utslag och de flesta var

inställda på en avgörande straffsparksläggning. Men när det bara var några sekunder kvar av förlängningen letade sig ett inlägg från höger igenom Kristianstads försvar. Karlskronas Åke Håkansson kom helt fri och satte lädret i tomt mål. 1—0 till blekingarna, en aning tursamt men dock fullt rättvist.

Möln dal, som stundtals visade upp turneringens kanske bästa spel, fick bronsmedaljerna genom att i match om tredje plats vinna över SRA/Stockholm med 3—0. I det inledande grupp spelet satte Möln dal målrekord och utklassade stackars Visby med 15—0!

Herrarnas 7-manna

Hela 24 lag deltog i herrarnas 7-mannaspel. Kabeldon från Alingsås, som blev trea förra året, lyckades nu vinna sitt första fotbolls-KCM. I finalen mötte man Karlskrona, som för övrigt debuterade i 7-mannaklassen. Matchen kom att avgö-

ras redan på ett tidigt skede genom en fullträff av Ulf Nilsson. 1—0 alltså även i den finalen, trots att Kabeldon hade klara chanser till ett par tre mål till.

Kabeldons väg till finalen: SRA/Upplands Väsby 2—1, Möln dal II 5—2, LMS/Göteborg 3—2 och SRA/Göteborg 5—0. Karlskrona gick till finalen efter följande resultat: Rifa/Stockholm 5—1, Delsbo 3—1, SKV/Falun 3—0 och Ronneby 2—1.

I matchen om tredje pris körde fjolårsmästarna från Ronneby över SRA/Göteborg och triumferade med hela 9—2.

Med anledning av LM Ericssons 100-årsjubileum hade även LM Ericsson från Finland inbjudits till turneringen. Finländarna ställde upp i herrarnas 7-manna och avancerade till kvalspelet där det dock blev stopp med 1—2 mot SRA/Göteborg.

Damturneringen

Trots att Vivi Jaktlund som vanligt var motorn i HF:s damlag, blev det hennes lagkamrat Sonja Ericson som blev finalhjältnan mot flickorna från Ingelsta. Sonja svarade nämligen för HF:s båda mål i finalen, där slutresultatet skrevs 2—0 till stockholmarna. 20 damlag deltog i turneringen.

På sin väg till finalen gick det så här för HF-flickorna: Möln dal 0—0, Huddinge 10—0, Kristianstad 3—2 och Borås 3—1. Ingelstas finalväg: Rifa/Stockholm 2—1, SRA/Stockholm 3—0, Olofström 1—0 och Visby 1—0.

De vid sidan av banan vilda-västern-skrudade töserna

Arrangemangen av koncernmästerskapen i fotboll måste och skall läggas om! Turneringen, har helt enkelt blivit alldeles för populär. Till årets KCM i Norrköping veckoslutet den 19 juni—20 juni kom totalt 630 spelare plus ledare och supportrar representerande 62 olika koncernlag. Det finns ingen möjlighet i världen att på ett sportsligt och rättvist sätt arrangera en sådan jätteturnering på två dagar!

Jämfört med KCM är t ex slutspelet i fotbolls-VM en liten turnering, som dessutom är utspridd över ca fyra veckor på olika platser!!

Äntligen..!

Reglerna ändras för KCM-fotbollen

— Hur LME-företagens Idrottsförbund kommer att lösa frågan är ännu ovisst, säger idrottskonsulenten Henry Forsberg på LME/HF. Men spelen måste ur både sportslig och trivselsmässig synpunkt bantas ned!!!

Det troliga är att KCM i framtiden kommer att spelas efter mönster från fotbolls-VM. Dvs med t ex fyra kvalgrupper för respektive 11-manna, 7-manna och damer. De två bästa lagen i varje grupp i KCM-kvalet går sedan vidare till slutspelet i KCM, som precis som förr spelas en lördag—söndag.

Själva slutspelet går därefter som en ren utslagningsturnering — cupturnering. På så sätt skulle finalspelet totalt omfatta 24 lag, åtta i var och en av de tre turneringarna. Det skulle innebära att 248 spelare drogs samman till finalspelet — i stället för som tidigare t ex 630 spelare!!!!

Alla skulle må bättre av en sådan tågordning. Spelare, funktionärer och inte minst arrangörer. Fotbollen som sådan skulle också vinna på en omläggning i den här skisserade formen då finalspelet genomgående skulle bli av högre kvalitet.

— Inom LME-företagens Idrottsförbund har vi tidigare diskuterat uppläggningsen av fotbolls-KCM. Vi är på det klara med att tävlingen har vuxit sig så stor att arrangemangen måste läggas om. I år i Norrköping var det sista gången som KCM spelades enligt den gamla modellen, omtalar Henry Forsberg.

Lennart Nordström på LME/HF är ordförande i LME-företagens Idrottsförbund och han bekräftar att man under höstens lopp kommer att besluta om en ny uppläggning av koncernmästerskapen i fotboll. — Verkställande utskottet skall lägga fram förslag till nyordning till förbundets höstmöte, avslöjar Nordström.

från Borås tog överraskande tredje plats genom att slå tillbaka fjolårsmästariorna från Visby med 2—1. LM Ericsson från Finland var med också i damfotbollen.

"Julle" prisutdelare

Den sedvanliga festen hölls i Mässhallarna i Norrköping

med drygt 760 gäster. Ett populärt inslag blev söndagens prisutdelning, som sköttes av förre landslagsspelaren Bengt "Julle" Gustavsson, numera tränare för IFK Norrköping.

Text: Göran Hannerz
Foto: Bo Binette

Karlskronas segrande lag i 11-mannaturneringen. Lagledaren Alf Rosendahl (stående längst t h) ställde upp med följande lag i finalen: Målvakt: Carlo Emilsson. Backlinje: Anders Hillborg, Leif Tingström, Egon Sjöblom och Kjell Arnoldsson. Mittfält: Tore Andersson, Bertil Karlsson. Förwards: Berndt Svensson, Åke Håkansson, Christer Olsson och Per-Erik Karlsson. Avbytare: Kaj Hjalmarsson, Claes Persson.

Kabeldons lagledare Elon Melin (längst t h) var mer än nöjd med sitt vinnande 7-mannalag, som hade den här finaluppställningen: Målvakt: Ingemar Karlsson. Förvar: Drago Sinic, Kent Johansson och Jim Kleborn. Anfall: Ulf Nilsson, Per-Åke Kullner och Roberto Pozzi. Avbytare: Tommy Eliasson och Åke Ljungqvist.

KCM i fri idrott

Olofströms damer tog fem titlar

Olofströms damer och LME/HF:s herrar noterade de största framgångarna, då koncernmästerskapen i friidrott hölls på Trollbäckens Idrottsplats söder om Stockholm lördagen den 12 juni. Av de totalt 40 KCM-titlarna vann Olofström fem (samtliga erövrade i damklassen!), LME/HF 13, Visby sex, Karlskrona tre, Älvsjö Kabelverk tre, SRA/Stockholm tre, ELLEMTEL två, Rifa/Stockholm två, Ronneby en, Ingelsta en och Mölndal en.

Mästerskapen arrangerades med den äran av LME IK i Bollmora. Men tyvärr uteblev många av de anmälda från tävlingarna utan att meddela återbud. Detta oskick har tydligen blivit praxis när ett KCM går i Stockholm. De som inte kom till start utgjordes också till allra största delen av stock-

holmare. Kvalitetsmässigt blev tävlingarna inte riktigt av samma höga klass som i Olofström förra året, då många av koncernens elitidrottsmän deltog. Men det noterades flera bra resultat och en handfull nya KCM-rekord i alla fall. Vad eliten beträffar så ut-

gjordes den i Trollbäcken av olofströmsflickorna Barbro Ohlsson och Ingrid Åkes-

Två av damspelens huvudfigurer får sina pris. Två av Eeva Vierikko och Ingrid Åkesström, båda från Olofström.

603047/41

Resultat

Damer

Höjdhopp: 1) Ingrid Åkesson, Olofström, 1,56, 2) Irene Fransson, Rifa/Gränna, 1,30, 3) Susanne Högberg, Visby, 1,30.

100 m klass I: 1) Barbro Ohlsson, Olofström, 15,0, 2) Eeva Vierikko, Olofström, 13,2, 3) Susanne Högberg, Visby, 14,9.

100 m klass II: 1) Zorica Zunkovic, Karlskrona, 15,3, 2) Siv Jansson, LME/HF, 15,6, 3) Gunvor Stjernfeldt, Bollmora, 18,6.

800 m klass I: 1) Barbro Ohlsson, Olofström, 2:25,5, 2) Susanne Högberg, Visby, 2:56,3, 3) Ingegerd Adolfsson, Rifa/Gränna, 3:16,9.

800 m klass II: 1) Siv Jansson, LME/HF, 2:28,3, 2) Zorica Zunkovic, Karlskrona, 2:47,6.

Kula klass I: 1) Eeva Vierikko, Olofström, 9,89, 2) Ingrid Åkesson, Olofström, 8,69, 3) Susanne Högberg, Visby, 7,35.

Kula klass II: 1) Zorica Zunkovic, Karlskrona, 8,62, 2) Siv Jansson, LME/HF, 7,09, 3) Gunvor Stjernfeldt, Bollmora, 5,80.

Längd klass I: 1) Eeva Vierikko, Olofström, 5,13, 2) Barbro Ohlsson, Olofström, 4,78, 3) Susanne Högberg, Visby, 4,27.

Längd klass II: 1) Zorica Zunkovic, Karlskrona, 3,99, 2) Hanne Ode, Bollmora, 3,15, 3) Gunvor Stjernfeldt, Bollmora, 3,04.

Herrar

Juniörer

Diskus: 1) Göran Nilsson, LME/HF, 47,18, 2) Roger Hallin, Visby, 34,35.

Kula: 1) Roger Hallin, Visby, 11,46, 2) Tommy Kihlman, Visby, 7,63.

Längd: 1) Paul Ramström, SRA/Stockholm, 6,12, 2) Krister Johansson, SRA/Stockholm, 5,11, 3) Tommy Kihlman, Visby, 4,94.

Höjd: 1) Paul Ramström, SRA/Stockholm, 1,80, 2) Krister Johansson, SRA/Stockholm, 1,60, 3) Tommy Kihlman, Visby, 1,60.

100 m: 1) Paul Ramström, SRA/Stockholm, 12,1, 2) Tommy Kihlman, Visby, 13,2, 3) Krister Johansson, SRA/Stockholm, 13,7.

Seniörer

Spjut: 1) Asko Rämö, Älvsjö, 54,26, 2) Ingvar Norén, LME/HF, 54,09, 3) Lasse Kiiskinen, Älvsjö, 54,05.

100 m: 1) Asko Rämö, Älvsjö, 11,7, 2) Alf-Roger Grandin, RIFA/Gränna, 12,0, 3) Ingvar Rautio, LME/HF, 12,4.

400 m: 1) Asko Rämö, Älvsjö, 52,0, 2) Roger Eriksson, Oskarshamn, 52,2, 3) Ismo Harolin, Kabmatik, 55,5.

Diskus: 1) Göran Nilsson, LME/HF, 45,95, 2) Roger Hallin, Visby, 32,98, 3) Henning Hallin, Visby, 32,40.

Kula: 1) Göran Nilsson, LME/HF, 12,90, 2) Roger Hallin, Visby, 12,39, 3) Gösta Karlsson, Visby, 11,89.

Höjd: 1) Sune Nilsson, Visby, 1,70, 2) Krister Johansson, SRA/Stockholm, 1,70, 3) S-O Komstadius, LME/HE, 1,70.

1500 m: 1) Lars Nilsson, LME/HF, 4:31,0, 2) Peter Rule, LME/HF, 4:33,0, 3) Unto Kempainen, Huddinge, 4:34,0.

Längd: 1) Ingvar Rautio, LME/HF, 5,88, 2) S-O Komstadius, LME/HF, 5,79, 3) Martti Hellsten, LME/HF, 5,67.

5000 m Final: 1) Peter Rule, LME/HF, 17,08, 2) Tommy Lindblom, LME/HF, 17,55, 3) Ingemar Nilsson, MI/Signal, 18,04.

Yngre oldboys

Kula: 1) S-O Komstadius, LME/HF, 10,75, 2) Jörgen Hegstrand, RIFA/Gränna, 10,51, 3) Stig Karlsson, Ronneby, 10,37.

100 m: 1) Martti Hellsten, LME/HF, 12,9, 2) Ulrich Vilmar, LME/HF, 13,2, 3) S-O Komstadius, LME/HF, 13,2.

1500 m: 1) Arne Persson, ELLEMTEL, 4:24,5, 2) Yngve Pettersson, LME/HF, 4:28,7, 3) Jan Forsberg, LMS/RÖ, 4:33,0.

Längd: 1) S-O Komstadius, LME/HF, 6,11, 2) Martti Hellsten, LME/HF, 5,90, 3) Lars Sundell, Älvsjö, 5,86.

Diskus: 1) Stig Karlsson, Ronneby, 30,10, 2) Lasse Kiiskinen, Älvsjö, 29,37, 3) S-O Komstadius, LME/HF, 28,16.

5000 m: 1) Arne Persson, ELLEMTEL, 16,16, 2) Yngve Pettersson, LME/HF, 16,53, 3) Arne Hedberg, Älvsjö, 17,51.

Höjd: 1) S-O Komstadius, LME/HF, 17,5, 2) Lars Sundell, Älvsjö, 16,0, 3) Yngve Holm, LME/HF, 14,0.

Äldre oldboys

Kula: 1) Henning Hallin, Visby, 10,95, 2) P-O Ringvall, Visby, 10,59, 3) Lars Alexandersson, Karlskrona, 10,16.

100 m: 1) Torsten Löfqvist, Visby, 13,8, 2) Lennart Skoog, Bollmora, 14,5, 3) Folke Lundberg, RIFA/Stockholm, 14,7.

Längd: 1) Samuli Kunnunen, Ingelsta, 5,09, 2) Torsten Löfqvist, Visby, 4,72, 3) Lars Alexandersson, Karlskrona, 4,42.

1500 m: 1) Folke Lundberg, RIFA/Stockholm, 4:46,7, 2) Rolf Ordell, RIFA/Stockholm, 5:11,6, 3) Eino Ikonen, Ingelsta, 5:58,5.

Diskus: 1) Henning Hallin, Visby, 31,64, 2) P-O Ringvall, Visby, 29,36, 3) Aaro Ojala, Ingelsta, 29,11.

Höjd: 1) Torsten Löfqvist, Visby, 1,61, 2) Lars Alexandersson, Karlskrona, 1,40, 3) Elmer Ahinko, Bollmora, 1,35.

5000 m: 1) Folke Lundberg, RIFA/Stockholm, 17,31, 2) Ingvar Blom, LME/HF, 18,38, 3) Rolf Ordell, RIFA/Stockholm, 19,50.

Veteraner

Kula: 1) Börje Rosell, LME/HF, 8,99, 2) Henrik Edberg, RIFA/Gränna, 8,40, 3) Rolf Ordell, RIFA/Stockholm, 6,97.

Längd: 1) Sven Andersson, Mölndal, 4,31, 2) Börje Rosell, LME/HF, 4,12, 3) Kurt Holmstedt, Bollmora, 3,95.

1500 m: 1) Ingvar Blom, LME/HF, 4:56,6, 2) Kurt Holmstedt, Bollmora, 6:13,0.

son, otursgubben från Skansen-stafetten Asko Rämö representerande Älvsjö, diskusbjässen Göran Nilsson från LME/HF samt allroundjunior Paul Ramström från SRA/Stockholm. Den sistnämnde är en fantastisk talang och är mycket bra i de flesta idrotter — hockey, fotboll, skidor och friidrott.

Spelens veteran i dubbel bemärkelse var Börje Rosell från LME/HF, som nu på sin ålders höst återigen blev koncernmästare och Börje knep dessutom en silvermedalj. Astley Hjertqvist från Rifa/Kalmar är en annan mångfrestare som tillsammans med Rolf Ordell från Rifa/Stockholm passade på att svalka sig med start i sim-KCM på eftermiddagen.

Det samma gjorde också gamle trogne KCM-kampen Lars "Alex" Alexandersson från Karlskrona. Den här gången blev det emellertid inget guld för "Alex", som dock kunde trösta sig med att kvinnliga klubbkompisen Zorica Zunkovic vann tre KCM-titlar åt Karlskrona.

LME/HF:s S-O Komstadius debuterade i klassen yngre oldboys med att vinna tre grenar — kula, längd och höjdhopp. Gratulerar! Övriga tredubbla vinnare var Asko Rämö, Göran Nilsson och Paul Ramström.

"Mannen som föll på Skansen", — Asko Rämö, gör segertecknet efter en av sina tre KCM-vinster. I vardagslag återfinns han på Kabelverket i Älvsjö.

603047/6

Text: Göran Hannerz
Foto: Karl-Evert Eklund

KCM i terränglöpning

Åter triumf för Kari från Borås

Ett 50-tal deltagare från 17 klubbar ställde upp i koncernmästerskapen i terränglöpning, som arrangerades av Rifa/Gränna lördagen den 22 maj. Vädret var vackert och banan lindrigt sagt kupe-rad. Många föredrog faktiskt att promenera uppför de värsta motluten i stället för att springa! Man hade start och mål på Åsavallen på Grännaberget medan prisutdelningen förrättades i Rifas nya matsal av platschefen Carl-Erik Parneus.

Trots bra arrangemang — det var första gången Gränna ordnade ett KCM — var det tämligen så glesst med startande i många av klasserna. Ett ordentligt deltagarfält fann man egentligen endast i herrarnas seniorklass, där boråsaren Kari Leppänen med god marginal försvarade sin mästartitel. Av gästande klubbar var det främst roligt att notera det stora intresset hos SRA/Kumla.

Trogna parhästarna Folke Lundberg, Rifa/Stockholm och Ingvar Blom, LME/HF, tog KCM-tecknen i klasserna äldre oldboys och veteraner. På damsidan var som vanligt Siv Jansson från LME/HF det stora namnet.

Av de sju KCM-titlarna

som stod på spel vann värddklubben Gränna två genom Ingegerd Adolfsson och Stig Henningsson. Övriga togs av LME/HF två, Borås en, Rifa/Stockholm en och LMS/RÖ en.

Resultat

Seniörer 3 800 m
1) Kari Leppänen, BS, 13,25,
2) Unto Kempainen, CL, 14,00,
3) Bertil Magnusson, RY, 14,16,
4) Lars Nilsson, LME/HF, 14,21,
5) Kenneth Pettersson, RY, 14,54,
6) Per-Olof Wibring, RIF/G, 15,03.

Yngre oldboys 3 800 m
1) Jan Forsberg, LMS/RÖ, 13,32,
2) Bertil Magnusson, RY, 14,08,
3) Yngve Pettersson, LME/HF, 14,14.

Juniörer 2 800 m
1) Stig Henningsson, RIF/G, 10,16.

Äldre oldboys 2 800 m
1) Folke Lundberg, RIF/S, 9,13,
2) N-E Östling, BO, 11,21.

Veteraner 2 800 m
1) Ingvar Blom, LME/HF, 9,42,
2) Rolf Ordell, RIF/S, 10,49.

Damer 1 2 300 m
1) Ingegerd Adolfsson, RIF/G, 12,06,
2) Eeva Vienamo, RIF/G, 12,43,
3) Ulla-Britt Fasth, RIF/G, 13,07.

Damer 2 2 300 m
1) Siv Jansson, LME/HF, 9,31,
2) Zorica Zunkovic, KA, 10,25,
3) Birgitta Hegstrand, RIF/G, 15,21.

Text: Göran Hannerz
Foto: I Klarén/Gränna

KCM i simning

Den 12 juni gick koncernmästerskapet i simning i Västertorpsbadet i Stockholm med LME/HF som arrangör. På grund av utrymmebrist kommer referatet från dessa tävlingar — som följde bara intresserade ett 30-tal simmare — i nästa nummer av KONTAKTEN.

Sista medarbetarna har nu lämnat "gamla LME"

En epok är slut. De sista LM-arna har lämnat lokalerna vid Tule- och Döbelnsgatorna. Torsdagen den 3 juni 1976 tog sex medarbetare från stockholmsmontaget farväl av "gamla LME" för flyttning till X/I:s huvudkontor i Örnberg.

Det var närmare bestämt i huset Döbelnsgatan 34 C, 5 slitna trappor upp, som montaget jobbat de senaste fem åren. Tidigare låg arbetsplatsen på andra våningen i nummer 36 A på samma gata.

Visst känns det vemodigt att lämna de väl innötta historiska lokalerna, tycker de sex medarbetarna från X/I:s. Det centrala läget med gott om butiker av alla de slag och med stort urval bra matsällen kommer man framförallt att sakna.

Däremot är man glad att slippa bilparkeringsproblemet, som varit rent hopplöst, samt trafikbullret. Det har inte gått att öppna fönstren. Den ständiga strömmen av fordon med motorljud och avgaser på den smala Dö-

belnsgatan har tvingat till detta.

En av medarbetarna som bor i Abrahamsberg får avsevärt längre restid. Den enda kvinnan bland de sex, sekreteraren Marie Johansson med bostadsort Hudinge, kan däremot glädja sig åt en kortare resväg.

Flyttningen till Örnberg betyder självklart förbättrade arbetsmöjligheter. Stockholmsmontaget har nu verksamheten förlagd till lokaler på andra våningen i det tre våningar höga "X/I-huset" på Jakobsdalsvägen 17. Det blir dessutom avsevärt närmare till Huvudanläggningen vid Telefonplan samt Telusanläggningen, två enheter som ofta besöks.

Som framgår av skissen nedan över LME:s fabriksbyggnader 1884-1915 startades verksamheten först i hörnhuset Tulegatan-Råd-

mansgatan år 1884. Nämnas kan att Lars Magnus själv bekostade de två utbyggnaderna år 1897 och 1900 i ett näraliggande kvarter med sammanlagt över en halv miljon kronor.

Huset som stockholmsmontaget nu lämnat byggdes 1908. Flygeln inne i kvarteret byggdes 1915. Se foto!

Kvarteret Taktäckaren

mellan Rehnsgatan och Kungstensgatan är numera kommunägt och är döpt till Hantverkshuset. Där LME tillverkat telekommunikationsutrustningar under nära femtio år hittar man nu verksamheter av helt annat slag, konfektionsfabrik, tryckerier, glasmästeri, postorderföretag, ritkontor etc.

Det "Gamla LME" är allt-

så slut som arbetsplats, men bolagets verksamhet har dock satt spår som kommer att vara kvar så länge husen finns. I de "franska" fönstrens galler finns i skrivstilen LME smidd och i bottenvåningen i huset byggt 1900 har konstnären M Thorgren gjort några väggmålningar med LME-motiv.

Bend

De sex LM-arna från stockholmsmontaget som blev de sista medarbetarna som arbetade på "gamla LME" vid Tule- och Döbelnsgatorna. Från vänster: Åke Broberg, Nils An-

dersson, Tyko Boman, Hans Gustavsson, Marie Johansson och Björn Andersson.

Det var i huset vid Döbelnsgatan byggt 1908 (A på skissen) som stockholmsmontaget hade sina lokaler fem trappor upp.

Gården mellan husen byggda 1908 och 1915 (B på skissen).

Foto: Karl-Evert Eklund.

